

Stemninger og Tilstande i Sønderjylland 1848—51.

Breve fra Generaldecisor, Konferensraad Carl Ludvig Kirstein
til hans Hustru.

Meddelte af Louis Bobé.

Samme Dag den Slesvig-Holstenske Regering paa Gottorp blev sat ud af Funktion — 4. April 1848 — udnævntes en provisorisk Regeringskommission med udstrakte Fuldmagter for Hertugdømmet Slesvig, bestaaende af tre Medlemmer, Stiftamtmand Greve W. C. E. Spouneck, Generaldecisor for Hertugdømmerne C. L. Kirstein og den først 22. April dertil beskikkede, tidligere Politimester og Byfoged i Haderslev Gustav Frederik Lassen. Som Sekretærer — henholdsvis dansk og tysk — fungerede cand. jur. C. S. Klein og cand. jur. F. H. Wolfhagen. Denne provisoriske Regeringskommission bemyndigedes til i Kongens Navn „at foretage alle efter Sagernes Stilling nødvendige Skridt for at holde Civilforvaltningen i behørig Gang, og hvor denne maatte være forstyrret, provisorisk at reorganisere samme“. Kommissionen skulde følge den fremrykkende danske Hær, men efter Slaget ved Slesvig maatte den opgive sit hidtidige Kvarter i Haderslev og forlægge

Kontorforretningerne og Arkivet til Middelfart. I September fik Kommissionen af det slesvig-holsten-lauenborgske Kancelli Befaling til at aflevere hele sit Arkiv.

Ved Vaabenstilstanden mellem Danmark og Preussen i Malmø 26. August bestemtes i § 7, at der skulde oprettes en kollektiv Bestyrelse af begge Hertugdømmer, bestaaende af 5 Medlemmer, 2 valgte for Slesvig af Kongen af Danmark, 2 for Holsten af Kongen af Preussen og en af begge Monarker valgt Præsident. Denne Bestyrelse skulde udøve den kongelige Myndighed, saalænge Vaabenstilstanden varede, undtagen den lovgivende, som skulde hvile i den Tid. Alle Love, Anordninger og administrative Forholdsregler, som vare udgaaede for Hertugdømmerne siden 17. Marts s. A., skulde ophæves fra det Øjeblik, den ny Bestyrelse traadte i Virksomhed. Ifølge § 6 stilledes de slesvigske og holstenske Tropper under Bestyrelsens Befaling. Til Præsident udnævntes Grev Carl Moltke til Nütschau (Suppleant Baron Adolph Blome til Falkenberg); til Medlemmer Kammerherre, Baron Josias Friderich Ernst Heintze i Bordsholm, Etatsraad Thomas Prehn i Pløen, Landfoged Poul Johan Friderich Boysen i Heide og Overappellationsraad Alex. Fr. Wilh. Preusser i Kiel (som Suppleanter Kammerherre Adolph v. Warnstedt, Grev Theodor Reventlow til Jersbeck, Kammerherre Adolph Bernhard Wilh. Erdmann Moltke og Justitsraad, Borgmester Chr. Fred. Callisen i Flensborg).

Da denne Sammensætning imidlertid ikke kunde bringes til Virkelighed, idet alle de dertil designerede Medlemmer undtagen Carl Moltke nægtede at indtræde i Bestyrelsen, udnævnte Kongen af Danmark 10. Sep-

tember Amtmand over Haderslev Amt Konferensraad Friedrich Heinrich Christian Johannsen og Biskop over Als og Ærø Jørgen Hansen til under Carl Moltke's Forsæde at danne en Bestyrelse for Slesvig og Holsten, eller eventuelt for Slesvig alene. Denne Bestyrelse traadte sammen i Sønderborg 18. September og antog Navnet „Immediatkommissionen til den fælles Regering for Hertugdømmerne Slesvig og Holsten“. Allerede 22. Oktober udstedte den tyske Rigskommissær Stedtmannt et Brev, hvori meddeltes, at han i Fællesskab med den danske Kommissær, Kammerherre Holger Reedtz i Overensstemmelse med Vaabenstilstandskonventionens § 8 havde indsat en fælles Regering for Slesvig og Holsten bestaaende af Grev Theodor Reventlow som Præsident, samt de ovenfor nævnte J. F. Boysen, Baron v. Heintze, v. Moltke og v. Preusser som Medlemmer. Brevet sluttede saaledes: „Anordningerne af de 3 Mænd, Moltke, Johannsen, Hansen, som i Sønderborg den 18. f. M. have forkyndt sig som Medlemmer af en Immediatkommission, bør ikke efterkommes.“ Om Immediatkommissionens Virksomhed findes udførlige Oplysninger i Biskop Jørgen Hansen's Livserindringer (S. Aarb. 1904, 102 ff.).¹⁾

De første otte af de nedenfor meddelte Breve omhandler C. L. Kirsteins Virksomhed som Medlem af den provisoriske Regeringskommission. Efter at den i Vaabenstilstandskonventionen af 10. Juli 1849 anord-

¹⁾ Den ovenstaaende Sammenstilling af Kommissionerne er meddelt til Forstaaelse af de i Kirstein's Breve omtalte Forhold og Personer og taget fra officielle Aktstykker, da Angivelserne i trykte Kilder baade for Personers og Datas Vedkommende oftest er upaalidelige og selvmodsigende.

nede blandede Bestyrelseskommission for Hertugdømmet Slesvig, bestaaende af Tillisch, Grev Eulenburg og Oberst Hodges, havde begyndt sin Virksomhed med Sæde i Flensborg, begav Kirstein sig over Sønderborg til Flensborg for at overtage Decisionen af forskellige slesvigske Regnskaber. Om denne anden Periode af hans Embedsvirksomhed i August—September handler de følgende Breve, der dog allerede standser med 19. September. Bestyrelseskommissionens Virksomhed og dens fremtrædende Personligheder er tidligere udførligt omtalt af P. Lauridsen i Sønderj. Aarbøger (1899—1900), hvortil en Gang for alle henvises.

Efter Kommissionens Ophævelse og Tillisch's samtidige Udnævnelse til overordentlig Regeringskommissær i den danske Konges Navn (2. Juli 1850) foretog Kirstein forskellige Rejser til Flensborg for at fungere som Decisor, hvorom de to sidste Breve i Rækken, fra Foraaet 1851, beretter. Fra 31. Oktober s. A. til sin Død 20. November 1862 fungerede han som Generaldecisor ved det slesvigske Ministeriums Regnskabsvæsen.

Carl Ludvig Kirstein fødtes 1793 og var Søn af Statsminister Ernst Schimmelmann's højtbetroede Sekretær, Husfælle og Slægtning Ernst Philip Kirstein, Deputeret i Generaltoldkammeret og Kommercekollegiet, død 1834 som Konferensraad. Hans Moder var Datter af Prokansler Johan Andreas Cramer. Forældrenes gæstfri Hjem „Nøjsomhed“ paa Østerbro var Samlingsstedet for de herboende tysktalende Embedsmandsfamilier. Sønnen voksede op med det tyske Sprog, hvilket har sat kendelige Spor i hans Dansk. Efter at have bestaaet juridisk Eksamen blev han Fuldmægtig i det

slesvig-holstenske Rentekammerkancelli, 1826 Chef for samme, 1831 Kommitteret i Rentekammeret og 1840 Generaldecisor for de tyske Regnskabssager. I Aarene 1831—38 var han tillige økonomisk Direktør for de kongelige Skuespil og indlagde sig i denne Stilling stor Fortjeneste ved at bringe Orden i Teatrets Finanser. Kirstein var en varmt fædrelandssindet Mand, en flittig, retsindig og myndig Embedsmand af den gamle Skole, der stillede strenge Krav til sig og andre.

De her i Udtog meddelte Breve, hvoraf er udeladt alle Partier vedrørende private Forhold, er rettede til hans Hustru i København, Helene Claudiane Margrethe Holm (1802—82), Datter af Konferensraad Ole Peter Holm, og tilhøre hans Dattersøn, Dr. phil. C. L. K. Rothe, der velvilligst har overladt Meddelelsen dem til Udgivelse.

Altona, den 20. Marts 1848.

Paa Spidsen af en ulmende Vulcan, der hvert Øieblik truer med at bryde ud og ødelægge Alt omkring sig, skriver jeg Dig disse Linier til.

De Forsamlinger, der deels havde fundet Sted, da jeg i Fredags Aftes kom til Rendsborg, deels skulde finde Sted i Løverdags, efterat jeg havde forladt denne Bye for at gaae herved, maae udentvivel fremkalde et Brud, der maae føre til en Borgerkrig med Hertugdømmerne eller en Revolution i Danmark. Den Petition til de den næste Dag sig forsamlede Stænderdeputerede, der om Fredag Aften var besluttet i en Borgerforsamling og underskrevet ikke blot af Borgere, men ogsaa af en stor Deel (man siger c. 200 Mand) Underofficerer og Menige, ja, man siger endog

af Officerer af Rendsborgs Garnison, og som foruden omtrent de samme Fordringer, der i det hele Tydskland ere gjorte — og for største Delen bevilget af de respective Regjeringer, indeholder tillige den Fordring, at Rendsborg skal erklæres for tydsk Forbundsfastning og Hertugdømmet Slesvig for tydsk Forbundsstat. Og da de Stænderdeputerede, der vare forsamlede i Løverdags i Rendsborg, have gjort disses Fordringer til deres, og dermed afsende en Deputation til Kiøbenhavn bestaaende af Ohlshausen, Engel, Gürlich, Clausen og Neergaard, for at forlange et categorisk Svar eller rettere sagt Tilstaaelse af disse Fordringer (hvortil ogsaa hører, at (C. Moltke og) Scheel strax skulle afskediges), og [da de] allerede have udnævnt en provisorisk Committee bestaaende af Reventlow-Preetz, Bargum og Beseler, der skulle overtage den provisoriske Ledelse af Sagerne, hvis de ikke faae deres Fordringer tilstaaede, saa er det, — hvis ikke Forsynet paa en eller anden Maade sender en uventet Hjælp, næsten uundgaaeligt, at der enten — hvis Kongen skulde gaa ind paa disse Fordringer — udbryder en Revolution i Danmark, eller i modsat Fald Hertugdømmerne rive sig løs fra den danske Stat, hvorved de ville hertil finde saadan Understøttelse af de i de øvrige tydske Stater omflakkende Røver- og andre Friskarer og i Rendsborg et saa vel forsynet Arsenal og fyldte Kasser, at det er meget rimeligt, at, hvis der fra dansk Side blev gjort noget Forsøg til med Vaaben ihænde at bringe dem til Lydighed, Bladet kunde vende sig derhen, at idetmindste Jylland blev oversvømmet af disse Skarer, der vist ikke vilde spare noget, der heed dansk Eiendom. Under alt dette er da nu den Ber-

linske Tumult kommen til, der vel har kostet Tusinder Livet uden at føre til andet Resultat, end at Kongen af Preussen saagodt som de andre tyske Fyrster har maattet give efter; og det samme ville udentvivl Kongerne af Sachsen og af Hannover, der endnu krympe sig lidt, blive nødte til at gjøre. At alt dette bidrager til at styrke de holstenske Bevægelsesmænds Prætensioner, er jo naturligt, og der er derfor neppe Udsigt til, at de skulde give noget efter i deres Fordringer, som de kunne stole paa at blive understøttede i af Friskarer fra saagodtsom alle de andre tyske Stater, saameget mere, som disse vist ville være ret glade ved at blive endeel af disse urolige Folk quit paa en god Maade. Jeg gider næsten ikke mere tænkt paa alle disse Forhold, thi hvorhen man vender Tanken, øiner man ikke nogen rimelig Mulighed for et endog kun taaleligt Udfald. Og dog kan man ikke godt lade være, bestandigt og bestandigt at tænke derpaa og gruble derover, især her, hvor der saagodt som hver Time kommer nye og desværre lidet trøstelige Efterretninger med de mange her sammenstrømmende Poster og Jernbanetog; og ved Siden af de sande Efterretninger komme saamange Overdrivelser og usande Rygter, at man ofte ikke veed ud eller ind. Her i Altona har det hidtil været roligt og i de sidste c. 8 Dage ogsaa i Hamborg. Men man stoler just ikke meget paa, at det længe vil holde sig saaledes, og i Hamborg har der i de sidste Dage allerede igjen været megen Bevægelse paa Bane- gaarden for den Berlinske Jernbane, hvergang der er ankommet et Banetog fra Berlin, saa at man har tvunget de dermed ankomne Reisende til at blive Folke-

talere, idet de have maattet staae op paa en af Vognene eller en anden ophøiet Gjenstand for at fortælle, hvad der er passeret, hvorved da det omstaaende Publicum har givet sit Bifald eller Mishag over de fortalte Begivenheder Luft i forskjellige Toner. Naturligviis bliver da altid Alting lagt Regjeringen eller Kongen til Last (hvilket iøvrigt her skal være temmelig tvivlsomt), og dette bidrager da endmere til at ophidse dem, som kun altfor gjerne igjen ønske lidt Spectakel; og skulde dette igjen gaae løs i Hamborg, er det vel temmelig rimeligt, at det ogsaa vil forplante sig til Altona, hvor der i de sidste Par Aar er kommen en Gjæring i Gemytterne, som man forhen ikke kjendte noget til her. Det synes, at Behn i den senere Tid har tabt sin Popularitet hos Borgerne og saaledes endog kunde være udsat for de sædvanlige første Beviser paa Pøbel-Ugunst; enhver noget selvstændigt staaende Embedsmands Stilling her vilde blive høist vanskelig, hvis det kom til et Brud eller en Revolution i Hertugdømmerne. At det Samme i et saadant Forhold ogsaa kunde blive Tilfældet med alle nu i de tyske Collegier ansatte Embedsmænd og saaledes ogsaa med mig, kan jeg heller ikke fordølge mig, og det vil derfor vel heller ikke kunne forundre Dig, at jeg ikke kan komme ud af den mørke Stemning, der har forfulgt mig paa hele denne Reise, hvorpaa jeg saagodt som Dag for Dag har seet det frygtelige Uveir nærme sig. Om det vil bryde løs, inden jeg naaer mit kjære Hjem, kan man fra den ene Dag til den anden ikke med nogenlunde Rimelighed forudsee.

Colding, den 7. April 1848.

Formodentlig vil Du allerede have erfaret, at vi i samme Øieblik, som vi med „Geiser“, der havde hele Livgarden ombord, skulde afgaae fra Toldboden, fik Ordre fra Krigsministeren til istedetfor som først bestemt at gaae til Fridericia, nu at gaae til Sydkysten af Als og dør træffe sammen med Kongens Dampskib, der var gaaet inden om Øerne. Da dette var bleven opholdt ved Lavvande, fandt dette Møde først efter Middag Sted, og vi gik derfra sammen til Sønderborg. Efterat jeg der havde faaet Leilighed til at tale med Kongen, Bluhme og Tillisch, blev det bifaldet, at jeg derfra først gik her til Colding for enten at træffe sammen med Grev Sponneck her, eller, ifald han allerede skulde have begivet sig til Haderslev, dog ikke at komme dertil før ham. Jeg afgik da imorges tidlig med Kongens Dampskib „Ægir“, der skulde til Fridericia for at hente hans Heste til Sønderborg, op ad lille Belt; jeg lod mig landsætte i Snoghøi og er nu her i Colding. Kongen blev i Sønderborg, hvor han kom ganske uventet, modtaget med stor Jubel. Ogsaa her hersker en uhyre, næsten fanatisk Begeistring for den danske Sag. Baggesen, med hvem jeg har talt her, viste mig en heel Pakke Breve, han havde modtaget med Tilbud til Generalcommandoen om Leverance af Heste, Vogne, Penge o. s. v., og Frivillige strømme til fra alle Kanter. Formodentlig vil der idag blive gjort et combineret Angreb af Land- og Sømagten mod de oprørske Troppers Stilling ved Flensborg, og hvis de ikke trække sig tilbage, [vil det] komme til en alvorlig

Kamp, da der nu vil være concentreret en betydelig Styrke af vore Tropper dér. Mere faaer jeg ikke Tid til at skrive Dig, da jeg strax maa sætte mig til at arbeide for at forberede noget, til jeg faaer min første Sammenkomst med Grev Sponneck. Naar Du skriver til mig, da send Dine Breve kun indtil videre til Kammerjunker Rosen i *tydske Cancelli* med Anmodning om at besørge dem sendte hen, hvor Commissionen, hvori jeg er, har sit Ophold, hvilket mueligvis ikke altid vil blive paa samme Sted.

Hadersløv, den 11. April 1848.

Jeg har i Grev Sponneck fundet en Collega og Formand, som jeg hidtil har fundet i bedste Harmoni med mine Anskuelser og behagelig at arbeide med, og haaber, at det maa vedblive saaledes. Vort tredie Medlem, Justitsraad og Borgmester Lassen her synes ogsaa at være god at komme til Rette med og særdeles villig og virksom. Men Massen af de Forretninger, der fra alle Sider samles paa os, har hidtil været saa stor og uforholdsmæssig til de Arbeidskræfter, vi have at disponere over, at dersom det bliver saaledes ved, vi snart maae oplides, og jeg neppe kan troe, at vi kunne overkomme det os overdragne Hverv. Dog maae vi ikke for tidligt give tabt. Baggesen var her i Gaar og bragte os Efterretning og adskillige interessante Details om den for vore Tropper hæderlige Indtagelse af Flensborg. Fra den commanderende General have vi idag modtaget Underretning om, at Hovedkvarteret for vore Tropper idag er forlagt til Slesvig, hvor de oprørske Tropper altsaa heller ikke have holdt Stand. Hvorledes det videre

vil gaae, og om de allerede paa denne Side staaende preussiske Tropper og tililende Brunsvigske og Hannoveranske Corps ville staae Oprørerne bi og tage virksomt Parti for dem, veed man endnu ikke. Det kunde maaskee give vore Modstandere en idetmindste physisk overlegen Styrke, som vore Tropper med al deres herlige Enthousiasme kunde have Nød med at modstaae.

Haderslev, den 16. April 1848.

Om Formiddagen den 12. bleve vi allerede averterede om, at Kongen vilde komme her til Byen, og da Ankomsttiden ikke bestemt kunde angives, maatte jeg staae paa Pinde og indskrænke mig til at expedere enkelte løbende Sager, som i paakommende Tilfælde kunde taale hurtig Afbrydelse. Kl. 5¹/₂ ankom Kongen ridende med sin Suite (hvoriblandt baade Bjerregaard og Berling), Laurids Skau med en Skare ridende Bønder i Spidsen, og en Escorte af Garden til Hest, og blev modtaget med stor Jubel af den, med Undtagelse af nogle af de større Kjøbmænd og Borgere, dansk-sindede Befolkning, vaiende Dannebrogspaner o. s. v. Efterat have talt noget med Kongen, Bluhme, Tillisch og nogle af Adjutanterne, gik jeg et Øieblik hjem for efter Tilsigelse igjen at møde ved et i al Fart af Borgmesteren, Justitsraad Lassen (min Collega i Commissionen), hos hvem Kongen tog Qvarteer, improviseret Taffel, hvortil foruden Kongens Følge og mig, kun Amtmanden, Conferensraad Johannsen, Professor — nu Etatsraad Flor -- og Laurids Skau vare tilsagte. Jeg begav mig snart efter Taffelet, hvor Kongens Skaal blev udbragt af Justitsraad Lassen (som blev gjort til

Ridder) og besvaret af Kongen med Skaalen for Vært og Værtinde samt Haderslev Byes Borgere, til mit Qvarteer for at expedere det nødvendigste af det Indkomne og begive mig til Ro, for næste Morgen Kl. 6 igjen at gjøre Opvartning ved Afreisen. Ved Ankomsten saae Kongen vel ud, formodentlig af Echauffementet ved de Ridetoure, han har gjort i disse Dage, da han har gjort sin Reise fra Flensborg til Slesvig og tilbage samt derfra over Apenrade hertil tilhest; men han har formodentlig derved forkølet sig og skal have hostet temmelig meget indtil Kl. 2 inat, hvorfor han ogsaa, da han imorges — det blev ikke før Kl. 8 — tog bort herfra, saae temmelig angrebet ud, men desuagtet endnu idag vilde tage over Christiansfeld og Colding til Fride-ricia, hvor Dr. Lund haabede at overtale ham til at holde sig en Dag eller to i Sengen for at blive af med Forkølelsen. Ved Ankomsten igaar var hans Følgetemmelig alvorligt stemt over, at Krigen med Preussen skulde være erklæret. Inat kom Udenrigsministeren hertil med gunstige Efterretninger om Englands Sidelag, hvilket syntes at oplive lidt igjen, skjøndt det vel altid bliver tvivlsomt, om den Bistand, vi derfra kunne vente, ikke kommer forsilde, idetmindste for at afværne store Ulykker for Hertugdømmet Slesvig. Havde vi kun med Holstenerne at gjøre, vilde det vel næsten kunne være at ansee som afgjort; thi den Holstenske Armee synes endog efter de Efterretninger, som selv Kieler-, Altonaer- og Hamborger-Blade meddele, at være bleven baade fysisk og moralsk saaledes desorganiseret ved Fægtningen ved Flensborg, at den næsten kan ansees for ikke mere at bestaae. Og foruden at de

have maattet lade saamange Gidsler i de Danskes Hænder ved de mange Fangne af de første og bedste Familier, hvis tilkommende Skjæbne tynger svært paa deres hidtil overmodige Adfærd, synes der at være opstaaet en almindelig Utilfredshed med Prindsen af Augustenborgs Adfærd og Mistillid til hans Feltherre-Talent, som let kan bringe yderligere Uenighed i Leiren; og et — rigtignok uhjemlet, men ikke ganske usandsynligt — Rygte siger, at han allerede skal være afsat fra Commandoen. Iøvrigt leve vi her næsten i total Uvidenhed om, hvad der foregaaer paa eller ved den egentlige Krigsskueplads, da den stadige Route for de militaire Rapportter er dirigeret over Als til Fyen, saa at vi ofte faae de nyeste Efterretninger derfra gjennem de kjøbenhavnske Aviser . . .

I dette Øieblik kommer Grev Sponneck, der paa Commissionens Vegne har været 4—5 Dage i Apenrade, Flensborg og Slesvig for at træffe nødtørftig Foranstaltning til at holde Embedsforvaltningen i Gang, tilbage. Hans Beskrivelse om de mange Poster, der ved Embedsmændenes Bortgang derfra staae vacante, og Umuligheden i at finde eller bevæge de fundne Personer, der kunde være qualificerede til at træde i Stedet, til at overtage den interimistiske Forvaltning, er meget bedrøvelig, især da Commissionen fra det dansksindede Parties Side stadigt og paatrængende, ja endog forbunden med Trudsler mod Commissionen (for Ex. fra Professor, nu Etatsraad Flor), opfordres til at afskedige alle tysksindede Embedsmænd, selv saadanne, der uagtet deres afvigende private Anskuelser aldrig have sveget deres Embedspligt, og saaledes, i

Mangel af kvalificerede Subjecter til at besætte de vacante Poster med, at overgive disse Districter til et fuldstændigt Anarchie. Det er sandelig et vanskeligt Hverv, man har kastet paa vore Skuldre, og uagtet den bedste Villie og største Anstrængelse, som Commissionen med god Samvittighed kan paastaae at udvise, indseer jeg dog tydeligt nok, at vi faae Skam til Tak for vort Arbeide, om ikke værre . . .

Middelfart, den 25. April 1848.

Formodentlig vil, inden Du faaer disse Linier, de samme foruroligende Rygter om vort Armeecorps' Nederlag og Adsplittelse have naaet Kiøbenhavn, som foranledige, at jeg nu er her, og jeg iler derfor med at sige Dig, at jeg er her velbeholden. Igaar kom Etappe-Officeren i Haderslev endnu seent paa Aftenen op til os for at sige, at en qvæstet Officeer, der var ankommen dertil, havde sagt, at de danske Tropper, efter at have afslaaet to Angreb ved Flensborg, vare omgaaede i deres høire Flanke og derfor ikke kunde oppebie noget tredie Angreb, saa at Hovedkvarteret og maaske allerede de Fjendtlige kunde ventes igaar Aftes at være i Apenrade. Tillige bragtes Rygter af gjen-nemilende Flygtninge om, at vore Tropper vare ganske sprængte. Vi belavede os derfor paa at pakke ind og bestilte Vogne til den næste Dag for at være parat, naar Fjenden trængte længere frem. Imorges kom en Auditeur til os (hvis Navn jeg har glemt), der fortalte, at der til Apenrade igaar Eftermiddags vare komne en heel Deel flygtende Militair af alle Vaabenarter imellem hinanden, hvilket tydede paa en formelig Deroute, og

samtidig dermed sprængte ikke alene endeel Cavallerister gennem Haderslev paa Flugten, men endeel koblede Heste, der vare beordrede til Slesvig, kom tilbage fra Apenrade, hvor Etappe-Officeren havde sendt dem tilbage fra. Under disse Omstændigheder holdt Grev Sponneck det fornødent for sit Vedkommende at gaae tilbage til Ribe, og da det var let muligt, at et Streifcorps, der havde omgaaet vort Armeecorps' Flanke, kunde gjøre et Streiftog til Haderslev, hvor Fjenden har mange Spioner blandt Borgerne, saa aftalte vi, at jeg skulde gaae med vort Archiv, — hvori der var mange Papirer, der, hvis de faldt i fjendtlige Hænder, kunde compromittere en stor Deel dansk-sindede Folk, og som vi dog ikke turde tilintetgjøre, fordi de indeholdt Bevisligheder mod Slesvig-Holstenerne, der naar Bladet igjen vendte sig, kunde være ligesaa vigtige som vanskelige at skaffe tilveie, -- til Colding og derfra til Fyen for at have Vandet derimellem, medens Justitsraad Lassen som Byfoged og Politimester i Haderslev blev dør saa længe som muligt for at holde Orden. Jeg drog da imellem 10—11 til Colding, og da jeg paa Veien allerede havde Leilighed til at bemærke, hvilke Vanskeligheder den under saadanne Omstændigheder indtrædende Uorden kan lægge iveien for at komme videre, besluttede jeg om muligt endnu idag at drage hertil, hvilket da ogsaa, efterat jeg med Nød og Neppe ved Borgmester Qvistgaards Hjelp havde faaet et Par Vogne i Colding, lykkelig er udført, saa at jeg er kommen hertil mellem Kl. 8—9 iaften. Kort før min Afreise fra Colding kom der Efterretninger (skjøndt ikke officielle) fra Krigsskuepladsen, der, Gud være

lovet, ere trøsteligere end de første, og hvorefter de danske endnu skulde have staaet ved Flensborg igaar Aftes. Hvorlænge de vil kunne holde sig dér, er imidlertid vel meget tvivlsomt, da de neppe kan vente betydelig Succurs saasnt, og Tabet i Slaget ved Gottorp (Slesvig) skal have været meget betydeligt. Paa Veien stødte Justitsraad Lassen til os, da Rygtet om de danskes Uheld havde bragt Slesvig-Holsteinernes Mod saaledes til at reise sig, at samtlige deputerede Borgere havde erklæret ham, at de vilde anerkjende den provisoriske Regjering og, hvis han ikke føiede sig, vilde arrestere ham. Da hans Myndighed saaledes var brudt, og han altsaa ikke mere kunde haabe at virke til Ordenens Opretholdelse i Byen, var han draget derfra, og vi aftalte nu i Colding, at han skulde gaae til Fridericia for at melde Kongen Commissionens Beslutning, medens jeg med Papirerne gik over Snoghøi hertil, hvor jeg vilde opbee hans Tilbagekomst . . .

Middelfart, den 2. Maj 1848.

Endskjøndt jeg ikke just tør love, at Du vil finde betydeligere Spor af roligere Sind i denne end i mine foregaaende Skrivelser, vil jeg dog sende Dig et Par Ord idag for at lade Eder vide, at jeg trods alt det Krudt, der fra Fridericia er bragt herover, og som ligger i Kirken ligeoverfor mig, endnu er ilive, skjøndt det næsten maa betragtes som et Underværk, at det ikke allerede paa Veien dertil er gaaet i Luften ved Hjælp af de Omkringstaaendes Cigarrer og Piber med og uden Hætter. Borgerne have bedt den commanderende General om at lade det transportere til et lige

saa sikkert Sted et Par Bøsseskud fra Byen, men han har ikke vovet at paatage sig Ansvar for en saadan Afvigelse fra Krigsministerens Ordre, endskjøndt det er øiensynligt, at Preusserne kun behøve at kaste en eneste Granat fra den modsatte Side af Beltet ned i Kirken for at sprænge den og hele Byen Middelfart i Luften. Borgerne have jo derefter maattet henvende sig til Krigsministeren, men derover gaaer da idetmindste to Gange 24 Timer tabt foruden det dobbelte Arbeide med Transport o. s. v. Jeg kan overhovedet ikke ret forstaae mig paa de militaire Foranstaltninger, jeg her seer at udføres. Her har, siden jeg kom hertil, været en stadig Gjennemdragen af Tropper frem og tilbage; men ikke som man skulde tænke af nye, men for en stor Deel af de samme Tropper, der snart er satte over til den ene, snart til den anden Side af Beltet. Saaledes kom en af de første Dage efter min Ankomst Garden til Hest her tilbage fra Jylland, maatte den næste Dag igjen gaae derover og kom efter en eller to Dage igjen tilbage hertil. Ligesaa er for nogle Dage siden Herregaardsskytterne, Dragoner, Artillerister o. s. v. dragne over til Jylland, men i disse Dage igjen retournerede. Man er nær ved at blive reent forstyrret i det, naar man seer saameget, der seer ud som Confusion eller Mangel paa Conduite hos de herværende Befalende, der maaskee ikke vove at tænke paa, at de Befalinger, der tilsendes dem fra Kiøbenhavn, idetmindste hvad Detailler angaaer, tildeels kun kunne være givne med Hensyn til de dengang bekjendte Forhold, der i Løbet af 4—5 Dage have forandret sig mere eller mindre betydeligt. Imidlertid

vil jeg gjerne tage min Mening fangen i den Henseende, da jeg kun altfor vel veed, at man ved saadanne Slutninger lettelig kan blive bedraget af Skinnet — noget søm jeg, navnlig i min Egenskab som Medlem af Regjeringscommissionen her, formodentlig ogsaa vil komme til at føle, og allerede oftere er bleven Gjenstand for. Du yttrede i Dit sidste Brev, at man derovre var tilfreds med Regjeringscommissionens Virken. Men det maae formodentlig nogen have sagt af Velvillie for at berolige Dig. Thi samme Dag modtog vi her et Par Skrivelser fra Cancelliet ¹⁾ af temmelig fulminant Indhold, og hvori vi navnlig opfordredes til at gaae frem med den største Energie o. s. v. Og skndt Cancelliet ikke ligefrem selv sagde, at vi havde viist Mangel paa Energie, saa undsaae det sig dog ikke ved at sige os, at det ved flere *Privat*-Meddelelser var blevet opfordret til at paalægge os at gaae frem med større Energie. Jeg kan jo nok vide, fra hvad Kant disse *Privat*-Meddelelser komme, og har ikke ventet andet end Krig fra d'Hrr. Laurids Skau, Flor o. s. v., der ikke kunne finde sig i, at vi ikke strax lod alt, hvad der talte tydsk, fængsle

---

¹⁾ I det Slesvig-Holsten-Lauenborg'ske Kancellis Skrivelse af 26. April 1848 hedder det: „dass die Energie nicht gross genug sein kann, mit welcher die Kgl. Regierungs Commission zu Werke zu gehen hat. Die Kanzelei ist wiederholt in *Privat*-Mittheilungen aufgefordert worden, ein energisches Auftreten der Kgl. Commission zu fordern. Es möchte namentlich durchaus nothwendig sein, die in Untersuchung gezogenen Beamten und andere Personen, von denen einige, wie der Hardsvogt Bruhn, auf ihr Ehrenwort auf freien Fuss gesetzt sein sollen, wieder festzunehmen, und sie, wann der Feind sich nähert, nach Fhnen abführen zu lassen, damit sie nicht in Versuchung kommen, dem Feinde Vorschub zu leisten“.

eller springe over Klingen. Men naar det høieste Regjeringscollegium lader sig paavirke af slige enkelte Fanatikere til at mistænke Mænd, som det selv har havt den Tillid at betroe et saa vanskeligt og næsten for alle Hjelpemidler til dets Udførelse blottet Hverv, hvad skal man da vente sig af det større Publikum, der ikke kan see dybere i Sagen og derfor kun altfor let lader sig henrive af Skraalerne. Vi have naturligviis svaret Cancelliet derpaa, som Sagen fortjente, og haaber ogsaa, at den Oversigt over vore 14 Dages Virksomhed i Haderslev, som vi have givet det, idetmindste vil svække Indtrykket af hine bag Coulisserne agerende Personers Angiveri; men paa den offentlige Mening vil det neppe være af nogen stor Virkning, og jeg kan derfor gjerne vente al Slags Forhaanelse, naar jeg kommer hjem, til Tak for den redelige Villie, jeg har havt til at gjøre mit bedste, og det næsten utrolige Slid og de Gemytsbevægelser, der have været forbundne dermed. Jeg venter nu med det Første, at Cancelliet ophæver denne Commission, der, efterat de fremmede Tropper nu have besat det hele Hertugdømme Slesvig, med Undtagelse af Als og Ærøe, egentlig ikke mere har noget at regjere over; hvilket ogsaa Orla Lehmann, der i Forgaars kom her igjennem og tog Grev Sponneck med sig over til Jylland, havde yttret til denne. Hvad Lehmann vil i Jylland, har man her ikke erfaret noget nærmere om, og han opholdt sig her saa kort, at de Fleste og deriblandt jeg først erfoer, at han havde været her, efterat han alt for længe siden var borte. Efter enkelte Yttringer af ham maee man antage, at han blandt andet har til Hensigt at

sætte Mod i Jyderne — ikke til at slaaes med Preusserne; thi han skal udtrykkelig have sagt, at Landbefolkningen ikke maatte give sig i Kamp med dem — men til at bære deres Invasion med Taalmodighed i det Haab, at Forholdene i Europa om nogen Tid kunne forandre sig saaledes til Gunst for os, at vi kunde gaa ud af Kampen med Ære og Fordeel. Kunde vi faae Brev derpaa, da var det maaskee nok bedre end at offre saamange kostbare Liv og Blod uden en saadan Virkning. Men hvor er der i den Henseende en Vished eller rimelig Udsigt? Maaskee vide Diplomaterne det bedre. Idetmindste vide de formodentlig noget mere derom, end vi her, hvor ofte i flere Dage Aviserne fra Kiøbenhavn udeblive, og de Efterretninger, vi fra den jydsk Side modtage, ere modsigende og sparsomme. Saameget er imidlertid vist, at hele det Corps, hvormed General Wedel blev skilt fra de Andre ved Flensborg og drog Nordvest paa, i disse Dage er, paa et Par Escadroner Kavalleri og lidt Infanteri og Artilleri nær, kommet herover, saa at Preusserne uhindret kunne drage ind i Jylland, der ikke har andet regulairt Militair til sit Forsvar, efterat ogsaa hvad der var i Fridericia er kommet hertil . . . .

Middelfart, den 4. Mai 1848.

Jeg havde neppe igaar læst Dine to kjære Breve, førend Kanonerne begyndte at tordne, og Kuglerne at dandse paa Vandet herover. En af vore Kanonbaade skjød et Skud over paa Preusserne, der vare ved Snoghøi og i en gruelig Fart skyndte sig op ad Bakken, hvor man saae deres Pikkelhuer glimte i det klare

Solskin. Men det varede ikke længe, inden de havde faaet hentet Artillerie, der maae have været i Nærheden, og som nu fra en Position oppe paa Bakken, hvor det var temmelig sikkert mod Kanonbaadens Ild, begyndte en svær Kanonade paa denne, der omsider maatte fortrække og søge en Ankerplads, hvor den var i Sikkerhed for de fjendtlige Kugler og Bomber, der dandsede lystigt omkring den paa Vandet og endogsaa naaede op i Land paa denne Side. Kanonbaaden blev ogsaa ramt af et Par Kugler, dog uden at tage synderlig Skade, og uden at nogen af Mandskabet blev saaret eller dræbt. Kuglerne gik imidlertid dog saa langt ind paa Land, at dersom Kanonbaaden havde ligget lidt mere i Retningen herover ad, de rimeligviis ogsaa vilde have naaet herved i Middelfart; og denne Erfaring havde da idetmindste det Gode til Følge, at det meget Krudt, der var opstablet i Kirken, og som en Granat kunde været nok til at sprænge i Luften tilligemed hele Byen, igaar blev transporteret op til en lidt oppe i Landet eensomt liggende Kirke. Op paa Eftermiddagen hørte vi igjen en levende Kanonade ved Fridericia, som flere Officierer her meente blot at have været en Salutering for det paa denne forladte Fæstning opplantede tyske Flag, men som dog varede saalænge og forekom mig saa uregelmæssig, at jeg neppe kan tro, at det har været en slet og ret Salut, hvortil der da heller ikke just var saamegen Anledning, da det ikke har kostet en Draabe Blod at indtage den, eftersom den var aldeles forladt af alle danske Tropper, efterat de først havde bortbragt alt, hvad der var af Krigsmateriel og andre Requisiter. At disse militaire

Evolutioner imidlertid gav Anledning til, at mange Mennesker ogsaa herfra begyndte at flygte og flytte deres Sager høiere op i Landet, kan Du vel tænke Dig; og vi havde saaledes paa ny dette bedrøvelige Skuespil, der saa at sige ikke er svundet for mine Øine, siden jeg forlod Haderslev. Jeg antager imidlertid, at Byen ikke har at frygte for en Beskydning fra den modsatte Side, da det neppe kan være i deres egen Interesse saaledes at overfalde en aaben By og give Anledning til Repressalier fra dansk Side, saalænge vi ikke selv bære os saaledes ad — hvortil der desværre har været adskillige ufornuftige Opfordringer i de danske Blade — og derved give dem et Slags Ret til at øve Gjengjæld.

Odense, den 8. Mai 1848.

Igaar indløb hertil en heel Deel Efterretninger om Assistance, som skal være lovet os fra Sverrig og Norge. Gid de maae være sande og Hjelpen tilstrækkelig og hurtig nok til at befrie vort kjære lille Land for de ubudne Gæster, der, skjøndt de hidtil skulle have ført sig ganske maneerligt op, hvor de ere komne frem, dog ikke kunne andet end være besværlige, hvor de trænge frem og udsuge Landets Marv, som der kunde være en heel Deel bedre Brug for. Igaar kom Etatsraad Lund og Fensmark herigjennem med den svenske General, der havde været paa Als (formodentlig for at besee vor Troppestykke) og fortalte, at vore Tropper dør igjen havde gjort en lille offensiv Bevægelse, idet de fra Als vare gaaede over til Sundewitt, havde trængt de fjendtlige Tropper, der vare dør, til-

bage og opkastet et Brohoved eller en Skandse dér for at sikre sig Overgangen, naar de vilde kaste et Troppecorps derover for at operere mod Fjenden, der formodentlig ogsaa skal angribes fra Fyen af, hvorhen en stor Deel af de Tropper, der vare paa Als, og hele det Wedell'ske Kavallericorps, der efter Slaget ved Slesvig trak op til Jylland, nu er bragt over, og hvor der paa flere Steder anlægges større Lazarether. Der kan da maaskee endnu blive Brug for adskillige af de frivillige Tilbud, som Krigsministeriet i den senere Tid næsten synes at have faaet formeget af . . . .

Ombord i Dampskibet „Ægir“ for
Flensborg den 14. August 1849 Kl. 9¹/₂.

De sidste Linier, jeg skrev Dig fra Sønderborg, meldte Dig, hvis jeg ikke feiler, at vi vilde blive nogle Dage endnu dér, hvilken Bestemmelse var foranlediget ved, at Tillisch i Gjensvar paa en Coureer, han havde sendt til General Prittwitz for at erfare, om der var eller kunde sendes preussiske Tropper til Flensborg til Commissariernes Disposition istedetfor de forventede, men endnu ikke ankomne svenske Tropper, fik et Svar — ikke fra Prittwitz, men fra en imidlertid til Staden Slesvig ankommen Overpræsident Bonin, der meldte, at han havde faaet det Hverv at installere den preussiske Commissair Grev Eulenburg. Denne var ogsaa kommen til Slesvig, men da Oberst Hodges ikke havde faaet og ikke før den 12. kunde faa sin Bestalling fra England, kunde han derfor ikke forlade Hamborg før den 13., og før den 14. kunde der altsaa ikke foretages nogen Installation; General Prittwitz

holdt sig heller ikke beføiet til at afgive nogen preussisk Besætning til Flensborg, hvorfor Bonin proponerede Tillisch at komme til Slesvig. Dette afslog imidlertid Tillisch, og da der fra dansk Side ikke havde været tænkt paa en Installationscommissair, skrev han strax derom til Kiøbenhavn og besluttede indtil videre at blive i Sønderborg. Om Aftenen fik Tillisch imidlertid Brev fra Oberst Hodges, der meldte ham, at han var ankommen til Flensborg og holdt det for rigtigst, at Tillisch strax kom derhen, hvilken Opfordring Tillisch besluttede at følge, uanseet om der var Besætning i Flensborg eller ei. Der var derfor allerede Alting forberedt til vor Afreise derhen, da om Natten ganske uformodentlig Geheimeraad Pechlin kom fra Kiøbenhavn for at fungere som Installationscommissair fra dansk Side, da Reedtz fra Berlin havde underrettet Ministeriet om den preussiske Beslutning at sende Bonin, og man derefter, allerede inden man havde faaet Tillisch's Skrivelse fra Sønderborg, havde bevæget Pechlin til at overtage dette Hverv. Denne meget heldige Omstændighed havde den gode Følge, at vi saa tidligt kom afsted til Flensborg, førend Bonin og Eulenburg ankom dertil, og derved forhindrede, at disse kunde benytte det Paaskud, at der fra vor Side ikke var truffen fornøden Anstalt til at fremme Regjeringscommissionens Indsættelse og Virksomhed. Om noget Saadant virkelig har været paatænkt fra hin Side, kan man jo ikke med Bestemthed sige; men meget paafaldende er det dog, at Bonin melder Tillisch, at Hodges ikke kunde komme til Flensborg før den 14., og Indsættelsen ikke kunde skee dèr af Mangel paa

Besætning, medens ikke alene Hodges selv ankommer den 11. til Flensborg, men ogsaa Bonin og Eulenburg begive sig derhen den 12.; og da de der — naturligvis uventet — træffer Tillisch med Pechlin som Installationscommissair, kan Installationen dog ikke foretages, fordi Bonin — under Paaskud af, at han ikke kunde faae sine Sager med sig — strax vender tilbage til Slesvig, hvorfra han først igaar Aftes Kl. 9—10 er kommen tilbage til Flensborg. Efter Sigende skal Bonin ogsaa have det Hverv at formaae Statholderskabet og Landsforsamlingen i Slesvig til godvillig at rømme Marken for den nye Regjering, og dette kan vel ogsaa have været en Grund til, at han, da han saae Alt forberedt til Regjeringscommissionens Installation og Ivirksomhedstræden, har frygtet for, at det kunde give slemme Collisioner, hvis det Sidste havde fundet Sted, medens Statholderskabet og Landsforsamlingen endnu vare paa slesvigsk Grund. Inidlertid bliver det dog altid forunderligt, at han har søgt at afholde Tillisch fra at være i Flensborg til den i Conventionen fastsatte Tid, og derimod paa sin Side stræbt at være der. Derfor vil jeg dog ikke just sige, at der ligger en egentlig ond Villie til Grund for denne Adfærd, der ogsaa kan have sin Foranledning i, at Preussen ifølge sin gamle Politik saalænge som mueligt vil undgaae aabenbart at bryde med Slesvigholstenerne og deres Anhang i det øvrige Tydskland, der jo allerede er fremtraadt temmelig stærkt imod Preussen. Om nu Installationen vil foregaae idag og om vi, der hidtil have haft vort Nattekvarteer paa Dampskibet (der ikke just er det beqvømmeste), herofte ville komme til

at residere i Land, og om vort regulære Opholdssted bliver i Flensborg eller Slesvig eller hvor ellers — det er altsammen Qvæstioner, der endnu svæve i Mulm og Mørke, ligesaavel som om og naar de svenske Troppers Ankomst vil finde Sted, uden hvilken det synes, at de preussiske Afsendinge ikke ere tilbøielige til at indlade sig paa Nærmere. Iøvrigt er jeg ikke ganske uden Haab om, at Sagen vil gaae taaleligere (godt kan det aldrig blive), end man skulde troe, naar vi først vil være af med Bonin, der forekommer mig at have temmelig meget bag Øret. Jeg havde Leilighed til at see og lidt at observere ham igaar Aftes, da vi igaar vare til Diner hos Tillisch (ligesom i Forgaars hos Hodges), og han (Bonin) ankom dertil, medens vi netop endnu sadde til Bords, hvor han da kom til os og drak et Glas Champagne og røg en Cigar i vort Selskab. Iøvrigt er han en fin, beleven og artig Mand, men som sagt, Ørene gefaldt mig ikke ret. I Følge med Grev Eulenburg er ogsaa en ung Grev Dähnhoff (eller Løenhoff), der heller ikke ret har gefaldet mig, idetmindste synes forudindtaget mod vor Sag. Grev Eulenburg selv har derimod meget godt gefaldet mig, da hans hele Væsen synes aabent og ligefremt, og de Anskuelser af almindeligere Art, som han et Par Gange tog Anledning til at udtale, tilsagde mig meget. Oberst Hodges behager mig fremfor alle de andre. Han er en temmelig colossal og som det synes ret humoristisk og godmodig, aaben Erke-Englænder, der, saavidt man kan mærke, ikke er vor Sag imod, og forstandig nok til at skjælné det Sande fra det Usande. Hvad der bl. a. ogsaa har indtaget mig meget for ham, var at han den

første Dag, hvor han var vor Vært, udbragte en Skaal for Kongen af Danmark, Hertug af Slesvig (særskilt nævnt) og det hele danske Monarkies Herre. Iøvrigt taler han hverken tysk eller dansk, saa at jeg maa brække mig snart paa engelsk, snart paa fransk, naar jeg taler med ham, som der overhovedet hersker et Slags babylonisk Sprogforvirring herovre. Lidt — og endda ikke saa lidt — kiedeligt er det, at vi maae tilbringe disse Dage ombord og ikke uden høiest paa en Times Tid tør gaae derfra, da vi ikke kunne vide, hvad Øieblik der kan komme Ordre til, at vi skulle iland og tage fat paa vore Forretninger. At vi dertil tilbringe Tiden i en ubehagelig Spænding med Hensyn til, hvad Resultatet af det Hele kan og vil blive, er naturligt. Dog det maatte man da finde sig i, naar man dermed senere kunde opnaae noget taaleligt Resultat . . . .

Ombord i Dampskibet „Ægir“, for
Flensborg den 19. August 1849.

De gode Følger af den indtraadte Forhaling i Commissionens Installation viiste sig alt mere og mere i den Frækhed, hvormed de slesvig-holstenske Haandlangere optraadte mod Personer og Gods — hvorum vi hvert Øieblik fik nye Beretninger — og den Kjækhed, hvormed de slesvig-holstensk sindede her i Byen fremtouredede, og som endog gik saavidt, at deres Casino eller demokratiske Bürgerverein havde taget den Beslutning, med Magt at fordrive „Ægir“ herfra. Der kom indtil ud paa Aftenen saamange Advarsler med Hensyn til denne deres Beslutning herud, at Capitain

Wulff holdt det for rigtigst — hvilket jo unægtelig ogsaa var det forsigtigste — ikke alene at holde sig fuldkomment slagfærdig, men ogsaa at holde Dampen i Maskinen fuldkommen spændt hele Natten over, for hvert Øieblik at kunne kaste los og fare omkring for at overseile de Baade, der maatte forsøge paa en Entring af Skibet. Endskjøndt nu dette heller ikke vilde have været tilstrækkeligt til at sikre de ombordværendes Liv og Lemmer, da Skibet ligger saa nær Land til begge Sider, at man fra de høie Bredder vilde have kunnet beskyde hele Dækket med Geværer, og det desuden vel ikke havde været umueligt for desperate Mennesker at skaffe sig et Par smaa Kanoner fra de nys hjemkomne Hvalfangere, saa deelte jeg dog ikke den Frygt for et saadant Overfald, der syntes at betage flere af mine Medreisende, især da de bemærkede Capitainens Forsigtigheds-Foranstaltninger, idet jeg dels stolede paa den her dog overveiende dansk-sindede Deel af Befolkningen, dels og endnu mere paa Oberst Hodges' Nærværelse, da selv de desperateste dog maatte kunne bringes til at indsee, hvad Følger et saadant, lige under hans Øine foretaget røverisk Anfald maatte have ført med sig baade for deres Personer og deres Sag. Jeg lagde mig derfor ogsaa til sædvanlig Tid meget rolig til Sengs og sov saa godt som nogen-sinde ellers, da de heller ikke viiste noget Spor til Urolighed eller Voldsomhed hele Natten over. Om den i Casino tagne Beslutning nu blot har skullet være et Skrækskud for at forsøge, om vi ikke skulde lade os forbløffe og derved bevæge til at forføie os bort, eller om der maaskee af Besindigere er truffet Foranstalt-

ninger til at afværge den paatænkte Demonstration, er ikke blevet os bekendt. Maaskee har det staaet i Forbindelse dermed, at igaar Advocat Balemann — og Præsident Francke! vare i Flensborg, hvor jeg selv har mødt den sidste paa Gaden. Du kan let tænke Dig, hvor harmeligt det var for mig, at see det Ansigt paa Gaden i en Bye, som alt for længe siden burde have staaet under den Kongelige Regjeringscommissions Befaling, og hvor han, hvis dette var skeet, neppe vilde have vovet at lade sig see, medens han nu med største Frækhed og ligesom til Haan viste sig lige for Commissairenes Øine med et helt Slæng af Hjælperhjælpere uden at kunne røres ved. Den slette Stemning, hvori alt dette havde sat mig og os alle, blev dog igaar Middags noget oplivet ved at Kammerherre Bülow, der i Onsdags af Pechlin og Tillisch var sendt til Kiøbenhavn for at paaskynde Foranstaltningen til Commissionens Indsættelse, kom tilbage med Depecher, der efter hvad han derom havde erfaret, vare af gunstig Natur og vilde bevirke en snarlig Installation af Commissionen. Om dette nu vil skee, maa Tiden lære, og et Skridt nærmere dertil synes det jo og at være, at „Ophelia“, der ankom, medens jeg skriver dette, medbringer den Efterretning, at de slesvig-holsteenske Fangne, hvis nægtede Udlevering var en af Bonins Vægringsgrunde, nu er ankommen til Sønderborg, og saaledes maaskee allerede idag Udvekslingen kan gaae for sig. Imidlertid stoler jeg dog ikke paa, at Tingen dermed er klar, da der vel altid, naar man vil, kan hittes paa nye Vanskeligheder, og Bonin ikke endnu er — idetmindste igaar Aftes endnu ikke var — kom-

men tilbage hertil. Uagtet der saaledes jo nu synes at være lidt lysere Udsigt til at blive forløst fra min nuværende, sandelig ikke behagelige Tilstand, saa kan jeg dog ikke just sige, at jeg derved har stort Haab om at komme til en meget bedre. Thi efter mange Smaatræk, som jeg har havt Leilighed til i disse Liggedage at erfare og bemærke, frygter jeg for, at der vil frembyde sig saamange Vanskeligheder for en nogenlunde taalelig Fremgang af den Forretning, som jeg er bleven opfordret til Deeltagelse i, at jeg frygter for, at al god Villie ikke vil kunne strække til, og at jeg let kan komme til at sætte det Smule gode Navn og Rygte til, som jeg hidtil har søgt at holde paa, og at Forskjælligheder i Anskuelsen med Hensyn til flere vigtige Puncter ville lamme Regjeringscommissionens Foranstaltninger eller give dem en saa skjæv Retning, at den active eller passive Modstand, der sikkert vil vise sig fra det tydsksindede Partis Side, ikke vil kunne beseires. Dog, jeg vil ikke videre udmale de sorte Billeder, der maaskee mere end tilbørligt staar for min Phantasie Tiden maa snart lære, om min Anelse har havt Grund eller ei.

Jeg haaber ogsaa, at I vil have faaet saa fornuftige Efterretninger om Tilstanden i Flensborg, at I ikke have været i Uro for min Person; thi jeg kan forsikre Dig, at man ikke mærker noget til nogen Uro eller Fare, naar man, som jeg næsten daglig har været, er i Byen, idetmindste om Dagen; og den lille Kraval, der har været med Bauditz, Krieger o. s. v., er efter alt, hvad jeg har erfaret derom, blevet fremkaldt ved en — mildest talt — ubesindig Adfærd fra deres Side,

som man mindst kan forsvare af Mænd, der i officielt Ærinde sendes til et Sted, som længe har været underkastet Ophidselser fra begge Sider. De mange andre Efterretninger, som tyske Blade have givet om Stemningen i Flensborg og enkelte Træk, hvori den skulde have yttret sig (som f. E. ved Agent Jensens Diner, som hans Datter skulde have modsat sig o. s. v.) ere næsten alle aldeles grebne af Luften og tildeels saa latterlige, at de kunde være meget morsomme, dersom ikke Tiderne ellers vare saa alvorlige.

„Ægir“ for Flensborg d. 24. August 18 9.

Det lader nu til at blive til Alvor med Regjeringscommissionens Installation, hvilken alle Vedkommende med Undtagelse af Bonin, der endnu lever hos og med Statholderskabet i Slesvig, bestemt antage at ville gaae for sig imorgen.

Med Hensyn til min fremtidige Stilling her, bemærker jeg kortelig, at jeg har vægret mig ved at overtage det mig tiltænkte Departement for Cameral-faget under Regjeringscommissionen, hvorimod jeg har tilbudt at gaa den, der indtil videre overtager dette (foreløbig Kammerherre Warnstedt og formodentlig senere Carl Plessen) tilhaande med mit personlige Arbeide og min Kundskab til Forretningerne, uden at give Navn dertil eller paatage mig Ansvarlighed derfor, ligesom at jeg vil overtage mine hidtil havde Forretninger som Generaldecisor og Revisionschef, saaledes at jeg fra Tid til anden kan vende tilbage til Kiøbenhavn. Det sidste frygter jeg imidlertid ikke at ville kunne skee i de første 3—4 Uger, dersom der overhovedet bliver

noget af Installationen imorgen, hvilket jeg ikke er saa overbeviist om, som de andre Herrer synes at være; det maatte da være, at Undertrykkelsen af den ungarske Opstand skulde gjøre Preussen eller Herr Bonin lidt mere tilbøielige til at være rimelige — ikke for vor retfærdige Sags, men for deres egen Interesses Skyld.

Flensborg, d. 26 August 1849.

Da Du formodentlig snart gjennem Bladene vil faae Efterretning om adskillige smaa Optøier, som i disse Dage have fundet Sted her, vil jeg dog endnu iaften skrive Dig et Par Linier for at underrette Dig om, at jeg endnu er levende og i god Behold, skjøndt det i Aften var meget nær ved, at jeg ikke vilde have kunnet skrive Dig det, da jeg ligesaa let kunde have været død som levende. Da igaar Middags Installationen af Commissionen var foregaaet, og efter Bestemmelsen mit hidtilværende Qvarteer, Dampskibet „Ægir“, hvert Øieblik ventede Ordre til at afgaae til Sønderborg med Efterretningen herom, forføiede jeg mig i land og drog ind i mit sædvanlige Logis her i Flensborg hos Madame Döll, hvor jeg ogsaa tilbragte det øvrige af Dagen meget rolig, og skjøndt jeg endnu om Eftermiddagen gjorde mig en lille Spadseretour, ikke bemærkede noget til Urolighed paa Gaderne, skjøndt der dog, som jeg hører, har været lidt Spectakel, deels i Anledning af at nogle dansksindede havde hilset denne Begivenhed ved 27 Skud af nogle smaa Kanoner, formodentlig fra nogle herliggende Grønlandsfarere, deels i Anledning af nogle optrukne danske og slesvig-holstenske Flag i Havnen. Idag var Byen ogsaa tilsyne-

ladende ganske rolig, da jeg i Eftermiddag var gaaet hen til Kammerherre Warnstedt med nogle Efterretninger, jeg havde lovet ham, og forlod hans Bolig samtidig med ham, da han skulde hen til Kammerherre Tillisch i Forretninger. Da vi kom paa Gaden, regnede det, og da jeg havde Paraplye, tilbød jeg ham at følge ham til Tillisch's Bolig, hvor jeg forlod ham i den Hensigt at gaac hjem til mit Qvarteer, men betænkte mig og gik hen til vort Contoir, lidt længere op mod Nordenden af Byen, for at tale med Beuck¹⁾. Imidlertid havde der, hvilket jeg ikke vidste noget af, været et Opløb i Havnen, foranlediget ved, at nogle Gensdarmmer havde villet tage de danske Cocarder bort fra nogle Dreng, der i deres Patriotisme havde fæstet disse paa deres Huer. Nogle Matroser fra danske Skibe i Havnen skal have taget Drengenes Parti, hvorimod flere Gensdarmmer, Reconvalescenter af de her paa Lazaretherne liggende Insurgenttropper, ja, som man siger, endog nogle preussiske Soldater (hvoraf en eller to skulle have tabt deres Sabler i Vandet) havde taget de tydsksindedes Parti, saa at det var kommet til et Sammenstød, hvorved det paa begge Sider skal have givet nogle Saarede og, som man siger, 1 død, og som først endtes ved, at et Commando preussiske Tropper truede med at fyre paa Troppen, der da splittedes ad. Formodentlig en saadan forsprængt Afdeling af de tydsksindede var jeg nu saa uheldig ganske uventet at møde paa Veien til Contoiret, og formodentlig maa En eller

¹⁾ Wilhelm Albrecht Beuck, Bureauchef i Slesvigske Ministeriums 2. Departements Revisionsbureau 1851—62, før i den blandede Regeringskommission.

Anden af dem have kjendt mig paa mit hvide Hals-tørklæde, da det ellers var saa mørkt paa Gaden, at det næppe vilde have været mueligt at gjenkjende nogen Personlighed. Da jeg, som sagt, ikke havde nogen Anelse om, at der vare Optøier i Gang, gik jeg ganske rolig med min Paraplye over Hovedet, gennem en Aabning i Flokken, som jeg antog at være en fra en Keglebane eller deslige tilbagevendende Flok Haandværkssvende. Næppe var jeg imidlertid kommen igjennem Flokken, før jeg hørte nogle Stemmer raabe: „Das war einer von den Dänen, einer von den Copenhagener Hunden! Haut ihn nieder! schlagt auf ihn ein“, og tillige bemærkede, at Hoben vendte om og fulgte efter mig. Jeg lod imidlertid, som om jeg ikke bemærkede noget, vedblev min rolige Gang — maaskee med lidt længere, men ikke hurtigere — Skridt end sædvanlig og ventede hvert Øieblik at høre eller føle et Slag bagfra falde paa mig, hvorfor jeg ogsaa holdt min Paraplye lidt mere bagover, for saameget mueligt at afparere et Slag, og naaede omsider det omtrent hundrede Skridt derfra værende Contoirlocale, hvor jeg blev en Times Tid, indtil Regn og preussiske Patrouiller i Forbindelse med den gode Skik her at være i Huus inden Kl. 10 havde tilveiebragt Rolighed paa Gaden, hvorefter jeg uforstyrret gik hjem til Mad. Döll. Saa nær var det imidlertid, og jeg skal for det Første idetmindste saameget mueligt afholde mig fra at komme paa Gaden i Mørkningen. Iøvrigt er vi endnu ikke kommen meget videre end hidtil. Thi skjøndt igaar Installationen af Commissionen er foregaaet, og idag ved Placater paa Hjørnerne og paa anden Maade er bleven pro-

clameret, saa har dog Commissionen endnu ikke kunnet tiltræde Forvaltningen og jage den politiske slesvig-holstenske Politimester Herr Krohn med sine Gensdamer, der over alt gjøre Ulykker og Optøier, bort, fordi den ikke har kunnet faae sine Proclamationer og Bekjendtgjørelser om Tiltrædelse af Regjeringen trykte, endsige bekjendtgjorte, og det er endda Spørgsmaal, om det vil kunne skee imorgen (Mandag), da her kun er et usselt Trykkeri, og man ikke itide har taget sin Tillflugt til de herværende Steentrykkerier. Men det værste er, at jeg frygter meget for, at det, selv naar dette er skeet, ikke vil lykkes at bringe Tingene i en taalelig Gang, deels formedelst den Modstand, som vises fra Statholderskabet og de den hengivne provisoriske Embedsmænds Side, deels formedelst den Understøttelse, disses Bestræbelser finde i de af den preussiske Commissair (eller hans Mephistopheles Herr Bonin) opstillede Grundsætninger og Anskuelser, som jeg frygter for, at Tillisch ikke kraftigt nok gaaer imøde, hvorfor jeg forsaavidt priser mig lykkelig, at jeg har undslaaet mig for at overtage det mig tiltænkte Departement, som Warnstedt af den Grund allerede er saa keed og leed af, at jeg frygter meget for, at han ogsaa gaaer fra det, hvilket imidlertid dog skulde være mig ukjært, fordi det vilde sætte Tillisch i meget stor Uleilighed og lægge uoverstigelige Hindringer i Veien for en Forvaltning, som det vist vilde være til stor Skade for vor Sag at maatte opgives fra dansk Side, ihvormeget end Skylden derfor falder over paa den anden Side. Jeg søger derfor ogsaa saameget mueligt at styrke paa Warnstedt, skjøndt jeg i det væsentlige

er enig i hans Anskuelser og Grundsætninger, og opgiver ogsaa endnu ikke ganske Haabet, skjøndt det kun er smalt.

Flensborg, d. 1. Sept. 1849.

Et Par Ord for idetmindste at sige Dig, at jeg endnu ikke er blevet ihjelslaaet eller lemlæstet og siden Svenskernes Ankomst, der ere her i temmelig betydelig Styrke og patrouillerer meget omhyggeligt, ogsaa har mere Haab, end jeg ellers kunde have, at gaae fri derfor, skjøndt det slesvigholstenske Parti her endnu er temmelig dristigt, og saaledes endnu igaar og iforgaars et ikke ubetydeligt Antal Reconvalescenter fra de herværende og Apenrader Lazarether for Insurgent-tropperne, der efter den svenske Commandant eller Generals Forlangende bleve sendte hjem, kjørte ud af Byen med tyske og slesvigholstenske Faner, bekrandsede med Blomster fra øverst til nederst, hujende og syngende Schleswigholstein meerumschlungen. Du kan vel tænke, at det kogte lidt i mig at see dem passere saaledes lige forbi mine Vinduer. Men hvad kan man vente andet, naar man lader en Mand som Niemann vedblive at fungere som Politimester, og ikke engang strax jager Herr Krohn med sine Gensdarmen bort, men lader ham lige under Commissionens Øjne nedskyde et Par Folk — deriblandt af Feiltagelse en ivrig Slesvigholstener — ved sine Gensdarmen, uden at gjøre noget til at forebygge videre Rædselsscener af den Art, indtil Folket selv reiser sig for at bestorme Herr Krohns Huus, og der saa først træffes Anstalter til at sikre hans Person — som det hedder mod Pø-

belen — og man saa lader ham slippe bort og saalidet bekymrer sig om at drage ham til Ansvar for hans uforsvarlige Fremgangsmaade, at han endnu den følgende Eftermiddag blev seet saagodtsom paa Stadens Grund, og maaskee endnu opholder sig her som Spion for Statholderskabet. Vidste man i Kiøbenhavn, hvorledes Sagerne staaer her, man maatte græde blodige Taarer derover! og dog tør man ikke tænke paa andet end saa meget som mueligt at søge at holde det ud, for ikke at give Anledning til den Paastand fra den modsatte Side, at Danmark havde givet Anledning til Brud paa Conventionen eller den indsatte Regjerings-commissions Ophævelse. Og jeg beder Dig derfor ogsaa meget ikke at lade Dig forlyde med, hvad jeg her skriver Dig, saaledes at det kunde komme ud, som om det kom fra mig. Tiilisch har i Sandhed et meget tungt Hverv, især fordi han saa ofte maae komme i Tvivl om, enten han burde træde kraftigere op og derved maaskee foranledige et aabenbart Brud med sin Collega, eller bringe det til en Voldgiftskjendelse, der, hvis den gik ham imod, maaskee kunde gjøre hans og Commissionens Stilling endnu værre. Jeg vil ikke nægte, at det mangen Gang forekommer mig, at han burde træde kraftigere op, og at han navnlig strax i Begyndelsen har givet for meget efter, men jeg kan ogsaa godt begribe hans Betæneligheder og føle, hvor vanskeligt det er at vælge det Rette, især da Hodges strax efter Installationen reiste tilbage til Hamborg for at ordne sine Affairer, som han pludselig havde maattet gaae fra for at være her til den i Conventionen bestemte Installationsdag, og derefter havde maattet

vente her næsten eller hele 14 Dage til Unytte, fordi Bonin fra Dag til Dag udtrak denne Handling. Vare de to Commissarier blot nogenlunde enige i deres Principer og navnlig hvad der skyldes Kongens Navn, i hvilket de regjere, og den ulykkelige Befolkning, der hidtil har lidt et saa umaadeligt Tryk, da kunde Sagen, uagtet alle de Vanskeligheder, Statholderskabet og dets Hjelpere bereder, dog maaskee til Nød være blevet sat igjennem. Men hvorledes skal det, under Omstændigheder, hvor kraftige og hurtige Beslutninger saa ofte ere nødvendige, vel kunne gaae, naar de selv i ganske ubetydelige Sager trække, den Ene til høire, den Anden til venstre Side, og saa ikke engang Kudsken er tilstæde, der kunde sige: træk derhen! Om det saa var nok saa galt, saa var det dog mangen Gang bedre, end hvad der skeer. Jeg vil blot anføre den ene Kjendsgjerning, at der endnu indtil denne Time ikke er truffet nogen Foranstaltning til at jage Gensdarmene ud, der sværme omkring i hele den nordligere Deel af Landet — man siger endog, at de endnu lade sig see paa de forladte Batterier paa Dyppelbjerget — og det uagtet den svenske General officielt har beklaget sig over deres Nærværelse og andraget paa, at de maatte blive fjernede. Dette Andragende har rigtignok nu bragt Sagen lidt i Gang, men dog ikke videre end at man, efter i Forgaars at have villet formaae mig til at reise op til de nordligere Byer og Amter for at anstille Undersøgelse om, hvorvidt der var Grund til at træffe nogen Foranstaltning i den Henseende — hvilket Hverv jeg dog befriede mig fra ved den Bemærkning, at jeg, uanseet mit Ubekjendtskab med Forholdene, vilde være

nødt til at træde i Forhandling med Amtmand Bruhn i Haderslev, som jeg, naar jeg saae ham, neppe vilde kunne afholde mig fra at spytte i Øinene, som en Mand, der havde brudt sit tildeels til mig selv givne Æresord — og endnu samme Dag at have betroet dette Hverv til Amtsforvalter Holstein, forsinkes, Gud veed af hvad Grund, hans Afreise til idag. Generalen havde ogsaa andraget paa, at Borgmester Schow i Apenrade skulde fjernes derfra, men ogsaa der har man først holdt det for nødvendigt at undersøge, om der er tilstrækkelig Anledning til et saadant Skridt. Alle disse Forhalinger gaae ud fra Eulenburg, og i hvor sørgelige Følger en Eftergivenhed mod ham kan og maa drage efter sig, saa kan jeg dog begribe, at Tillisch vel kan have Betænkelighed ved at bringe ethvert saadant Tilfælde til Hodges' Kjendelse; hvilket udentvivl vilde forvolde et endnu længere Ophold, naar der skal skrives Klager og Forsvarsdeductioner og sendes Stafetter eller Breve frem og tilbage mellem Hamborg og her. Men enhver Bestyrelseskunst maae gaae Pokker i Vold under saadanne Forhold. De gode eller taalelige Tanker, jeg tidligere havde om Eulenburg, ere for længe siden gaaet den Vei, og jeg holder Modet endnu kun lidt opret ved Haabet om, at det ikke skal gaae ligesaa med Hodges, som jeg hidtil endnu har gode Tanker om. Om Eulenburg virkelig selv er Fader til den Politik eller Fremgangsmaade, han følger, maae jeg lade være usagt, ligesom det vilde være vanskeligt, bestemt at bevise, at der ligger saa slette Motiver til Grund derfor. Men jeg kan ikke nægte, at jeg Dag for Dag bliver mere bestyrket i den Mistanke, at han lægger

det an paa deels at gjøre Tillisch saa keed af disse Forhold, at han kunde komme til at forløbe sig eller tage den Beslutning at opgive sit Hverv, og saaledes denne Vaabenstilstands-Betingelse eller Bestemmelse kunde erklæres brudt fra dansk Side, deels om mueligt at berøve ham den Understøttelse, han har og kan finde i Afbenyttelsen af de faa Embedsmænd, der i sin Tid af Loyalitet have forladt deres Poster herovre eller som han har bragt med eller kunde faae til Hjælp fra Kiøbenhavn. Warnstedt, som neppe vil kunne erstattes med Hensyn til hans Kjendskab til Post- og Toldfaget, har han alt flere Gange stødt for Hovedet, saa at han nu har frasagt sig at overtage det ham tiltænkte Departement, og trods al den Umage, jeg gjør mig for at formaae ham til idetmindste, uden at give sit Navn til Forvaltningen af Sagerne, at blive her og støtte Tillisch ved Sagernes Behandling, frygter jeg dog for, at det paa Længden ikke vil lykkes mig at holde paa ham; og mig har han ikke gjort det meget bedre med, saa at jeg engang har maattet sige ham ganske alvorligt Beskeed; hvilket idetmindste bevirkede, at han udvortes blev meget høflig imod mig, skjøndt jeg ikke tvivler paa, at han i sit Indre ønskede mig Fanden i Vold. Hvergang der er Tale om, til Forretningernes fornødne Fremme at drage en eller anden af de hidtil ved de tyske Collegier ansat, *endog tysk født* Arbeider herover, gjør han Indsigelser og Ophævelser over den Godtgjørelse, der vilde være at tilstaae dem, ja han skal endog have proponeret at forsøge at skaffe sig Arbeidere blandt det under Statholderskabet hidtil ansatte Personale, og havde maaskee

ikke saa let opgivet denne Idee, naar han, efter Opfordring havde kunnet nævne nogen, der efter hans Formening eller Kjendskab kunde være kvalificeret dertil. Og det medens han paa den anden Side nægter sit Samtykke til, at de af Kongen ansatte Embedsmænd, der af Loyalitet have forladt deres Poster, igjen indsættes deri, med mindre man vilde kunne paavise de i deres Sted indsatte provisoriske Embedsmænd Overtrædelse af deres Embedspligt, navnlig mod den nu indsatte Regjering. Saalænge skulde altsaa de Kongen tro Embedsmænd vente paa igjen at maatte overtage deres Poster til Fordeel for de af Oprørsregjeringen indsatte! og det kalder han at regjere i Kongens Navn! og staaer saa fast derpaa, at Tillisch nu nok har besluttet, idetmindste med Hensyn til nogle af disse Embedsmænd at bringe Spørgsmaalet til Hodges' Kjendelse, som jeg, skjøndt ingen kan svare for, hvorledes en med Forholdene ubekjendt Mand vil betragte et Tilfælde, hvor Tilveiebringelsen af bestemte Beviser idetmindste for Øieblikket er umuelig, og det mere er det almindelige Indtryk af Vedkommendes Fremgangsmaade end strengt juridiske Deductioner, der skal motivere Beslutningen. Men hvad bedre staaer der overhoved til at vente af en Mand som Eulenburg, der ikke undseer sig ved at sige til mig, at man ikke kunde lægge saa megen Vægt paa, at Amtmand Bruhn havde brudt et Æresord, som han havde givet paa en Tid, da han var holdt som Fange; eller — som Warnstedt paa staaer, at han har gjort i hans Overværelse — kan sige til en Embedsmand, der kom til Commissionen for at raadføre sig med den, om han anerkjendte Commissionen,

og paa dennes meget rigtige Bemærkning, at han syntes, at hans Nærværelse syntes at maatte være tilstrækkeligt Beviis, forandrede sit Spørgsmaal derhen: om han erkjendte Bestyrelsescommissionen for Landets *factiske* Regjeringsautoritet! altsaa ikke den retmæssige! Det er dog næsten endnu galere end da han nyelig i min Nærværelse til Tillisch, der foreholdt ham, at de dog maatte erindre, at de regjerede i Kongen af Danmarks Navn, gjensvarede, at de ikke vare udnævnte dertil af Kongen af Danmark! Maaskee hørte Tillisch det ikke, eller maaskee var det ogsaa klogere, at han lod, som om han ikke hørte det. Men Du kan let tænke Dig, at det kogte i mig, og jeg troer neppe, at jeg havde kunnet holde mig tilbage fra at blive grov, dersom jeg ikke havde været ganske udenfor Discussionen, under hvilken det forefaldt. Jeg kan derfor heller ikke sige andet, end at det ikke fortryder mig, at jeg hidtil har værget mig mod at overtage et Departement, skjøndt det kan være meget mueligt, at man i Kiøbenhavn vil være utilfreds dermed og ansee det for en Vrangvillighed eller Dovenskab, som jeg dog ellers hidtil ikke just har givet dem Anledning til at forudsætte hos mig. Den Fritagelse for Ærgrelser, som jeg derved hidtil har forskaffet mig, vil imidlertid, frygter jeg, dog ikke vare længe, da jeg idag er bleven opfordret til at være Commissionen behjælpelig ved Behandlingen af de Sager, der høre til de Departementer, Warnstedt skulde have overtaget. Da man imidlertid dog ikke har forlangt, at jeg skulde overtage Ansvaret for de Beslutninger, de ville tage, eller de Expeditioner, der ville forefalde, ville blive at underskrive af mig,

saa haaber jeg, at jeg, uden at afslaae denne Begjæring, vil kunne snoe mig igjennem uden altfor megen Ærgrelse, og dog maaskee kunne stifte nogen Nytte ved min Medvirkning, især ved i forekommende Tilfælde at kunne støtte paa Tillisch ved mit speciellere Kjendskab til mange Forretnings-Personaliteter og Localiteter. Tillisch meente idag ogsaa, at Plessen vilde komme ham til Hjælp, og vil han jo vel komme til at overtage disse Departementer og befrie mig for videre Deeltagelse heri, hvilket idetmindste forsaavidt vilde være mig kjært, som jeg da dog maaskee om nogle Uger vilde kunne tænke paa at vende lidt tilbage til Eder, naar jeg først har været omkring at eftersee Casserne paa de Steder, hvor jeg kan tænke paa at komme hen uden altfor stor Udsigt til at blive slaaet ihjel. — —

Flensborg, d. 31. Januar 1851.

. . . Formodentlig vil jeg da nu ogsaa komme betids nok hjem for at tage Deel i Festlighederne ved Troppernes Hjenkomst, og skjøndt jeg tvivler meget paa, at Herr Sørensen har paatænkt, som Du, at feire den ved nogle Rigsdagsmænds Udkastelse af Vinduerne, saa vilde der vistnok ikke høre meget til at formaae Militairet til selv at foretage en Udkastelses Forretning ved hele Rigsdagen. Stemningen blandt Militairet er, som jeg ved min Nærværelse i Slesvig fra mange Sider erfoer, siden de sidste Forhandlinger om Krigsministerens Budget, frygtelig opbragt mod Rigsdagen, og der behøvedes vist ikke mange Opfordringer til at formaae den hjemvendende Armee til, med Bajonetten at lære disse selvskabte sørensenske Enevoldsherskere

Mores. Iøvrigt kan det, efter hvad Du skriver om Haandværkssvendene, maaskee ogsaa være ret godt, at der kommer lidt Tropper til Kiøbenhavn, skjøndt jeg ellers ikke just er saa ganske rolig ved den store Tryghed, hvormed man lader dem gaae tilbage, inden den holstenske Armee er opløst, og Frederiksort med Rendsborg besat af vore Tropper, især hvis Grunden, som man siger, er at Commandanterne have vægret sig ved at adlyde Ordren om deres Overgivelse, hvilket vel kunde tænkes som en Desperationsstreg af en eller anden af de Officerer, der kunne forventes at blive behandlede som Herr Jess. Jeg haaber imidlertid, at deres Forsøg ville strande paa deres Undergivne, der ikke have samme Grunde som de til at væge sig til det Yderste med den visse Udsigt, da at gaa den samme eller en maaskee endnu værre Skjæbne imøde . . .

Slesvig, d. 23. April 1851.

. . . Siden jeg skrev Dig sidst herfra, har jeg fort et meget eensformigt Liv: hver Morgen Kl. 9 paa Amtsstuen, som jeg først forlader Kl. 2—3 for at indtage mit Middagsmaaltid, og derefter igjen mellem 5 og 6 at begive mig derhen for at arbeide til Kl. 10—11 om Aftenen, saa at jeg maae være ret tilfreds med, at Amtsstuen ligger omtrent en Fjerdingsvei fra mit Hotel, da jeg ellers neppe vilde faae den allernødvendigste Motion, da jeg dog engang imellem maae gjøre en Snup-Visit hos en eller anden af Honoratiores eller gamle Bekjendte her i Byen — hvoraf der rigtignok ikke ere mange tilbage. Dertil gjør Beleiringstilstanden det endnu tristere og stillere paa Gaderne, og naar

jeg gaar hjem om Aftenen, hører jeg næsten ikke andet end Fodtrin af Patrouiller og et: „Holdt, hvem der“ af de Skildvagter, jeg maae passere og vise min Natseddel, som i Almindelighed 2, 3 à 4 Gange maae op af min Lomme hver Aften. Det er jo lidt besværligt og keedeligt, men derved er intet at gjøre, og saalænge Stemningen hos Befolkningen her ikke antager en noget blidere Charakteer end der, efter hvad man siger, endnu skal herske her, kan det maaskee have sit Gode, at Tøilerne holdes lidt stramme. Idag, som nok er Aarsdagen for Slaget ved Slesvig, heed det sig, at der skulde foretages en lille Demonstration af de patriotiske Damer, af hvilke 3 skulde have forenet sig om at spadsere frem og tilbage forbi Commandantens Bolig, hver klædt i en af de Slesvig-Holstenske Farver: rødt, hvidt og blaat. Formodentlig har det dog blot været en Witz, som en eller anden Spøgefugl har gjort for at lægge Commandanten (Helgesen) en anden Witz i Munden, idet man nemlig sagde, at han skulde have paalagt sin Skildvagt, naar de kom, at invitere den blaae ind til sig paa en Kop Chokolade og imidlertid at lade de andre To spadsere udenfor i de danske Farver. I Søndags var Baggesen her for at afhente nogle vigtige Papirer angaaende Rendsborg, som jeg havde fundet i Cammer-Archivet og bragt med mig herover, da jeg ikke vilde betro dem til Posten . . .